

Az elnyomottak könnyei

Az a személy, aki magát Prédikátornak nevezi, egy több mint kétezer évvel ezelőtt élt, sok tapasztalatot gyűjtött, nagy tudású ember. Bölcs férfi, aki annak próbál a végére járni, hogyan éljünk a biztos elmúlás világában. Minden hiábavaló, minden olyan mint a füst, a pára, a köd; minden cselekedet hasztalan erőlködés és fáradozás, eredménytelen szélkergetés - mondja újra és újra kíméletlen realizmussal. Éppen ezért vegyük komolyan Istent, aki a dolgokat akkor is kézben tartja, ha mi abból sokat nem értünk, valamint élvezzük az életben mindazt, amit tőle kapunk - szól életbölcsségének summája meglepő életszeretettel.

Aktuális-e a Prédikátor, és az általa felvetett témák? Aki olvassa írását, be kell lássa, hogy igen: az élet értelmének keresése, a világban jelenlévő igazságtalanság problémája, a pénz, a halál, a magányosság, az idő, a fiatalság és öregség mind mai témák. Persze az is lehet, hogy nem a Prédikátor mai, koránál messze előbbre mutató, hanem a mi soha nem látott technikai fejlődéssel dicsekvő XXI. századunk a nagyon is tegnapi. Ahogy bölcsünk mondja: nincs semmi új a nap alatt, és ha valamiről azt gondoljuk, hogy új, csak azért van, mert már elfelejtettük, hogy mi volt korábban.

I. Láttam az elnyomást...

"Láttam azt is, hogy milyen sok elnyomás történik a nap alatt." A Prédikátor nem fordította el fejét az erőszaktól, és nem csukta be szemeit az áldozatok könnyeit látván. Pedig senki nem vigasztalja őket, senki nem menti ki őket elnyomóik kezei közül. Láttam az erőszakot...

...és mi vele látjuk nap mint nap. Talán az egyik legmeggrázóbb hír két nappal ezelőtt az volt, hogy nemzetközi segélyszervezetek tagjai tömegesen követtek el szexuális visszaélést afrikai kislányokkal az élelmiszer-csomagok átvétele fejében. Ki vigasztalja meg őket, ki menti ki őket az elnyomók kezeiből?

Láttuk az elnyomást, a hatalommal való visszaélést, látjuk, bármerre nézünk. Thaiföld szexturizmusa gyermekek tömegeit kényszeríti prostitúcióra - és nincs vigasztalójuk. A világban sok helyen dolgoztatnak gyermekeket a gazdasági haszon maximalizálása érdekében. Néhány hónappal ezelőtt Afganisztánban nők nem tanulhattak, nem dolgozhattak, nem mutakozhattak egyedül az utcán; erőszakkal bánhattak velük, és nem volt védelem számukra. De látjuk az elnyomást közelebb is, a múltban és a jelenben egyaránt.

Nincs még távol tőlünk a náciizmus és a kommunizmus brutális erőszaka, amelyek következtében tízmilliók pusztultak el, kerültek börtönbe, estek át minden kegyetlen elképzelést meghaladó kínzásokon. Az életben maradtak és családtagjaik itt élnek közöttünk ma is. Láttuk az elnyomást, az elnyomottak könnyeit - és nincs vigasztalójuk.

Egyik délután egy rossz szatyrot, szétszórt könyveket, mindenféle kacatokat látok az út közepén a gyülekezeti terem előtt. Kérdezősködöm, és kiderül, egy hajléktalan szórta szét mindezeket. Fél órával később beesik a lelkészi hivatalba egy ittas fiatalember, aki elmondja, hogy ő húzott be "a mocskos, részeg állatnak". Magam elé képzeltem az elnyomottak könnyeit, akiknek nincs vigasztalójuk.

Gondolj a hivatalnokra, a pozícióban lévőre, aki tartja a markát, hogy elintézzé, ami ingyen jár neked. Magadat megalázva fizetsz az elnyomónak, a hatalommal való visszaélőnek, mert nincs más lehetőség. A szegény, a kisember, mindannyian hányszor találkozunk nemcsak elnyomó, pénzéhes, erőszakos tisztségviselővel, hanem a rendszer elnyomó voltával is. Amikor egy élettörténet, egy szomorú esemény egy szám, egy adat, egy kartoték lesz, és még ha valaki segíteni is akar, nem teheti, mert a technika, a jogszabály, a rendelet nem teszi lehetővé. A Prédikátor,

velünk együtt, látta az elnyomást, az elnyomottak könnyeit, akiknek nincs vígasztalójuk. Mire indítja ez őt?

II. A halottak boldogabbak?

A Prédikátornak nem a tapasztalata, hanem a következtetése a radikális: *"Ezért boldogabbnak tartom a halottakat ... az élőknél..."* Ha azonban valakinek ez nem lenne elég, fokozza mondandóját: *"De mindkettőjüknél jobb annak, aki meg sem született, mert nem látja azokat a gonosz dolgokat, amelyeket elkövetnek a nap alatt."*

A Prédikátor nem áll be Izrael prófétái sorába, akik mennydörögnek a kizsákmányoló, elnyomó hatalmasok ellen. Nem hirdet ítéletet azok részére, akik elnyomják az özvegyeket, kihasználják az árvákat, elferdítik a bírói ítéletet a hatalmasok javára. Nem hirdeti azt, amit a Bibliában olyan gyakran találunk, hogy Isten a megalázottak, az elnyomottak Istene, az ő oldalukon áll, velük azonosul. Nem indít polgárjogi mozgalmat, felszabadító harcot. Nem lesz szociális reformer. Mindezek helyett csak egy apatikus megállapításra képes? Csak annyit tud tenni, hogy megállapítja: jobb a halottnak, sőt, a meg nem születettnek, mint az élőnek? Mielőtt elítélnénk, gondoljuk bele magunkat az erőszakot szenvedők világába. Mindazok, akik tehetetlenek a legkegyetlenebb visszaéléssel szemben, vajon nem sóhajtanak, sőt, kiáltanak újra és újra, hogy jobb lenne meghalni, jobb lett volna, ha meg sem születek? Az igazságtalan és elkerülhetetlen elnyomás nem juttat-e - nem is keveseket - ebbe a helyzetbe? A szenvedők oldaláról nézve a Prédikátor nem apatikus, nem közönyös, nem mindenbe belefásult, hanem nagyon is empatikus, együttérző. Nem a kívülálló filozófus bölcsekedése, hanem a szenvedéseket közelebbről látott, talán maga által is átélt ember lelkigondozói érzékenysége van szavai mögött.

A közelmúltban egy filmet néztünk meg a fiatalokkal, amely az első része egy a Tízparancsolatról készült lengyel sorozatnak. Az első parancsolat így szól: *"Én, az Úr, vagyok a te Istened, aki kihoztalak Egyiptom földjéről, a szolgaság házából. Ne legyen más istened rajtam kívül!"* (2Móz.20.2-3) A történet egy apáról szól, aki mindent számítógép segítségével tervez meg és ellenőriz az életben. Amikor kisfia a halálról, a halál utáni dolgokról kérdezi, nehezen találja a szavakat. Kiderül, hogy az apa gyermekkorában, bár katolikus családban nevelkedett, hamar felismerte, hogy a dolgokat meg lehet mérni, ki lehet számolni, és ezzel együtt elfordult a hittől. A történet vége felé gyermekével együtt kiszámolják, hogy a közeli kis tó elég hosszú ideje befagyott ahhoz, hogy a kisiú kipróbálja rajta új korcsolyáját. Előző este, a számítás után az apa ki is próbálja a jeget, amely elbírja őt. Másnap a fia mégis beszakad és meghal. Hiába számítás, hiába saját tapasztalat, az élet nem megfogható és kézben tartható pusztán a ráció által. A film nem mondja meg nekünk, hogy az apa megtér-e vagy nem. Azzal végződik, hogy nem a számítógépet veri szét, hanem egy épülő templom oltárát. Isten ellen fordul fájdalomában, és ezzel elismeri, hogy nem műszaki hibával, vagy emberi tévedéssel, hanem az élet és halál Urával áll szemben tragédiájában.

Arról beszélgettünk, hogy ezután volt-e még értelme az életének? Nem lett volna-e jobb meghalnia, mert már úgyis minden mindegy? A hátborzongató a történetben éppen az, hogy úgy tűnik, ennek a tragédiának kellett megtörténnie ahhoz, hogy felismerje, a bálvány, a "más isten" (jelen esetben a számítógép) nem tart meg. *"Ne legyen más istened rajtam kívül!"* Persze amikor valaki kimondja, hogy jobb lenne meghalnom, mint élnem, nem feltétlen vet véget életének, és nem biztosan ateista. Lehet, hogy őszinte imában ostromolja a Mindenható Istent, ahogy Jób is tette: *"Miért is nem haltam meg, mikor megszülettem?"*

Miért nem múltam ki, mikor anyám méhéből kijöttem? (Jób.3.11)

De ha valaki azt gondolja, hogy Jób egyedi eset Isten népe körében, hallja meg Jeremiás panaszát!

*"Átkozott az a nap, amelyen születtem,
ne legyen áldott az a nap, amelyen anyám szült! ...
Miért nem öltek meg anyám méhében,*

*hogy anyám lett volna a sírom,
méhe örökre terhes maradt volna!
Minek is jöttem ki anyám méhéből,
ha csak gyötrelmet és szenvedést látok,
és napjaim szégyenben érnek véget?!"* (Jer. 20.14, 17-18)

Jób és Jeremiás életük egy-egy pillanatában ugyanúgy éreztek, ahogy a Pédikátor beszél. Jobb meghalni, mint élni; jobb lett volna meg sem születni, mint mindezt átélni. Isten felé robbannak, akivel perlekednek, akit ostromolnak, de nem átkozzák meg, és életüknek saját kezükkel nem vetnek véget. De vajon van-e ennek a panasznak bármi értelme? Meghallja-e valaki ezeket a szavakat? Nem hiába kiáltanak az afrikai kislányok, az elnyomó rendszerek áldozatai, a szegények és mindazok, akik a hatalmasok szemében senkik? Mi lesz az elnyomottak könnyeivel? A Pédikátor kétszer is mondja: az elnyomottaknak nincsen vigasztalásuk.

III. Egy újabb szempont: az Atya könnyei

Jób és Jeremiás, az ártatlanul szenvedők sorában ott van Jézus. Ő is az elnyomás áldozata. A zsidó vallási hatalomnak el kell őt némítani, mert tanítása, világossága, tisztasága és ereje fenyegeti pozíciójukat. Mindenki őt követi! A római bírói hatalomnak, az állam hatalmának is a legkényelmesebb, ha elítélik. Pilátusnak mindennél többet ér politikai túlélése - amint az olyan gyakori a politikában, és nincsen másképpen ma sem. Jézust, miután megkorbácsolják és kigúnyolják, a kivégzőfára szegezik. Az Isten Fia pedig imádkozik. Nem átkozza meg születése napját, nem mondja, hogy bárcsak meg sem született volna, de mond valamit, ami minden elnyomott sóhajlásában ott van, de csak Jézuséban volt valóság: *"Én Istenem, én Istenem, miért hagytál el engemet?"* (Mt.27.46)

Isten mindig az elnyomottakkal van, mondja az Ószövetség, Jézus azonban úgy panaszkodik, hogy Isten elhagyta őt. Nem érezte ezt másképpen Jób sem, Jeremiás sem, az afrikai gyerekek, vagy a filmbéli apa sem; de Jézus az egyetlen, akit Isten valóban elhagyott. Ő az egyetlen jogtalanul szenvedő, akitől elfordította tekintetét, aki mellé nem állt oda ebben az órában, akit talán meg sem hallgatott. Mert Jézust nemcsak a hamis ítélet, az erőszakosok és gúnyolódók gyűlölete "nyomta", hanem az egész emberiség minden bűne is, és Istennek ezen bűnök összessége feletti szent és igaz haragja. Jézus nélkül a semmibe száll minden jogtalanul szenvedő minden kiáltása vagy nyögése, hogy bárcsak meg sem született volna.

Jézus szenvedése azonban kifakasztotta az Atya könnyeit is, aki szeretett Fiát vesztette el a kereszten. Ezért az elnyomottak könnyei sohasem magukban vannak; elvegyülnek az Atya könnyeivel, körülveszi azokat Isten szeretete, ami az ő megsebzett szívéből fakad. Láttam sok elnyomást - mondja a Pédikátor, és látunk mi is. De kérdezzünk vissza: valóban nincs vigasz? Valóban nincs igazság? Valóban az erőszaké az utolsó szó?

Jézus Krisztusban Isten igazsága győzedelmeskedett. Mert az elnyomott, a megalázott, az elpusztított harmadik napon feltámadt a halálból. Neki adatott minden hatalom mennyen és földön. Hatalmával nem elnyom, hanem felszabadít. Ő hív magához, mint akiben vigasztalás van, ő ígéri azt az eljövendő világot, amelyben nincs több megaláztatás és gonoszság. Az elnyomottak benne találhatnak velük együttérző testvért, aki megvigasztal. Az elnyomás ellen fordulók pedig szintén benne látják minden küzdelmük értelmét. Ő az, aki feltámadásával egy új világot ígért, amiben nincs gonoszság; ezért a folyton növekvő és mindig elborzasztó formát öltő igazságtalanság ellen azért érdemes mégis harcolni, mert Jézus el is hozza ezt a világot.

Mind vigasztalás, mind erő és reménység a gonoszság elleni küzdelemre Jézusban, és csak benne adatik. Látjuk az elnyomást, látjuk a könnyeket. Krisztust nézzük és fogadjuk el előbb ahhoz, hogy ne kelljen elfordítanunk a fejünket a megalázottaktól, és vigasztaló eszközei legyünk annak, aki minden könnyet letöröl az elnyomottak szeméről! ÁMEN!